

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Людмил Пейчев, дм, мзм

Декан на факултет по фармация при МУ Пловдив

Ръководител на катедра Фармакология и лекарствена токсикология

на

дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'Доктор'

област на висше образование – 7. Здравеопазване и спорт; професионално направление 7.1. Медицина; научна специалност „Обща медицина“ Автор: д-р Йорданка Атанасова Стайкова-Пировска

Форма на докторантурата: самостоятелна подготовка

Към: I-ва катедра Вътрешни болести и Обща медицина

Тема:

**АЛТЕРНАТИВНА/КОМПЛЕМЕНТАРНА МЕДИЦИНА(АМ/КМ) В
ОБЩАТА ПРАКТИКА**

Научен ръководител: проф. д-р Любима Деспотова- Толева, дм

Научен консултант: проф. д-р Господинка Пракова, дм

1. Общо представяне на процедурата и докторантката

В съответствие с чл.47 от Процедура за придобиване на ОНС „доктор“ в ТУ – Стара Загора, докторантката е представила комплект материали на хартиен/електронен носител. Те отговарят на Правилника за развитие на академичния състав на ТУ-Стара Загора (2013 г.) и включват следните документи:

- Заявление до Ректора на ТУ-Стара Загора за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд
- автобиография в европейски формат с подпис на докторанта
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование
- заповеди за зачисляване в докторантура – 1486/07.07.2014 г; за отчисляване с право на защита Заповед на Ректора на ТУ Ст.Загора – № 1268/26.05.2017 г.
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за издържан изпит или докторантски минимум по специалността: Протокол 1/20.02.2017
- Заповед 237/11.09.2017 г. за провеждане на разширен катедрен съвет за предварително обсъждане на дисертационния труд и вземане на решения за разкриване на процедура и за състав на научно жури
- дисертационен труд
- автореферат
- списък на научните публикации по темата на дисертацията – 3 бр.
- копия на научните публикации
- списък на участията в научни форуми – 6 бр.
- участие в 1 научен проект
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи
- други документи, свързани с хода на процедурата

Документите отговарят на ЗРАС в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за развитие на академичния състав на ТУ Стара Загора.

2. Кратки биографични данни за докторантката

Д-р Йорданка Атанасова Стайкова-Пировска е родена на 25.01.1982 г. Висшето си образование магистър по медицина придобива през 2006 г в Тракийски университет Ст. Загора. За периода 2002 г - 2014 г д-р Стайкова-Пировска преминава различни курсове на обучение и придобива квалификации по Usi Reiki Ryoho Healer (I-во и II-ро ниво), ароматерапия, Йомейхо терапия (въвеждащ курс), Иглотерапия и Мокситерапия, курс

Златарство и бижутерство, взема участие в Семинар Балинтов подход и Балинтови групи. Трудовият ѝ стаж започва още като студентка в МБАЛ Ст. Загора като диспечер. След завършване на висшето си образование тя работи две години като лекар в кабинет по алтернативна медицина „ВиаВите“ на Медицински център „Надежда“ в гр. Ст. Загора. Професионалният ѝ път в академичното поприще започва като асистент през 2008 г в I-ва катедра по Вътрешни болести Обща медицина и продължава до сега.

Д-р Стайкова-Пировска има научни интереси и публикационна активност в областта на алтернативната медицина. Владее и използва в практиката си като преподавател български и английски език. Притежава отлични комуникационни умения, способност за бързо адаптиране, позитивно мислене и добра работа в екип. Отлично владее машинопис, стенография и работа с персонален компютър с основните офис програми и статистики. Умее да съчетава алтернативните методи на терапия и лечение заедно с конвенционалните, работи и прилага интегративна медицина. Наред с всичко това тя показва широк кръг от интереси и дизайнерски умения – рисува, шие, изработва дрехи, бижута и предмети за бита.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на дисертационния труд е актуална, защото през последните години много пациенти търсят и използват нетрадиционни методи на лечение освен конвенционалните. Много лекари по света включват към използваните от съвременната медицина методи на лечение различни терапевтични техники и прийоми от китайската, индийската и народна медицина на различни народи. Липсата на данни за нашата страна относно нагласите за и употребата на тези неконвенционални терапии от ОПЛ и пациенти е дало основание за избор на тематика на дисертантката и нейния научен ръководител – проф. д-р Любима Деспотова-Голева.

Поставената в дисертационния труд **цел** съответства на заявената от дисертанта тема, а именно да се анализира и оцени употребата на алтернативни/комплементарни методи за лечение от ОПЛ и пациентите в общомедицинската практика. Последователността на задачите, поставени от д-р Стайкова-Пировска в дисертационния труд следва логично основната цел.

4. Познаване на проблема

Обзорът на дисертационния труд разкрива възможностите на д-р Стайкова-Пировска да навлезе в същността на важен за клиничната практика проблем и да прояви научен подход при неговото изучаване. Анализирането на информацията от 286

литературни източника и 20 линка към информационни сайтове й позволява да опише постигнатото от други автори и да анализира ситуацията в нашата страна като набележи нерешените проблеми.

5. Методика на изследването

За провеждане на проучванията са използвани общоприети социологически (*Документален и Анкетен метод*) и статистически методи. Използвана е подходяща методология и организация на проучването.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е написан на 163 страници. Той е онагледен с 58 фигури и 6 таблици. Цитирани са 286 литературни източника, от които над 70 % са от последните 5 години, 45 автора са на кирилица, а останалите на английски език.

Д-р Йорданка Стайкова-Пировска е структурирала сполучливо *литературния обзор* в 6 части, всяка от които е свързана логически с поставената цел и задачи. В първата и втора част са представени съвременните разбираня у нас и в други страни за мястото и значението на общата медицинска практика (ОМ) и позицията на общопрактикуващия лекар в системата на здравеопазване. Представена е класификация на методите в Алтернативна/Комплиментарна медицина (АМ/КМ). Във третата част се прави сравнителна характеристика на най-характерните моменти от различните видове АМ/КМ терапии и тяхното използване. Направена е сполучлива систематика на АМ/КМ, а именно холистични, биологично-базирани, мануални и свързани с тялото терапии, психо-соматични и енергийни методи на лечение. След това са представени най-често срещаните заболявания и симптоми в ОМ и тяхното лечение с АМ/КМ. Направен е сравнителен анализ на използването на АМ/КМ от ОПЛ и от пациентите в различни страни по света. В последната част е описано включването на АМ/КМ в здравната система на различни държави и позицията й у нас.

Обзорът завършва сполучливо с обобщение на литературните данни, което служи за аргументиране на проведените изследвания в дисертационния труд.

В раздела *методология на проучването* подробно се описват: **обекта на проучването** (418 лица разпределени в две таргетни групи: ОПЛ лекари на индивидуална и групова практики – 171. и пациенти от доболнична помощ – 247.); **използван инструментариум** (2 вида въпросници отправени към всяка таргетна група); **предмет на проучването** (алтернативните методи на лечение и тяхното използване);

време на проучването (двугодишен период от м.март 2015 г. до м.януари 2017 г.) и **организация на проучването**.

За статистическа обработка на резултатите са използвани следните статистически методи за обработка на данните: **описателен анализ** – за оценка на честотни разпределения при качествени променливи, с абсолютни честоти и относителен дял $\pm$ стандартна грешка (Sp); **Непараметричен анализ χ^2 тест** за оценка на хипотези за взаимовръзка между изследвани променливи с тест на Фишър и ниво на значимост $p < 0,05$; **Графичен анализ** – за графична визуализация на получените резултати с Microsoft Excell 2007; **Софтуерни продукти** – SPSS V 19.0.

Най-съществената част е главата **резултати**. Тя обхващаща 47 страници от дисертационния труд. Онагледена е с 53 фигури и 4 таблици, които отговарят на съвременните научни стандарти. **Обсъждането** на резултатите е представено на 16 страници. Важно е да се отбележи, че промотивната и образователна дейност от страна на ОПЛ, относно АМ/КМ, се оказва много слабо застъпена у нас. Според пациентите малка част от тях са били обучени от ОПЛ, как да използват алтернативните методи. Констатира се, че недостатъчните знания и неправилната употреба на тези методи може да имат неблагоприятни и дори вредни последици за здравето на нацията. В обсъждането проличава способността на д-р Стайкова-Пировска да анализира получените резултати и да ги съпоставя с публикациите на други автори.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите в дисертационния труд могат да бъдат обособени в две групи: приноси с оригинален характер и приноси с потвърдителен характер. Длъжен съм да отбележа, че за първи път у нас се провежда мащабно проучване на нагласите и интереса на ОПЛ и пациенти към АМ/АК. Въведен е нов инструмент за измерване запознатостта и употребата на АМ/КМ, от пациенти и ОПЛ. Поставена е научна основа за начало на дискусии по темата за алтернативните методи в медицината, което несъмнено ще окаже влияние върху на цялостното здравеопазване.

В нашата страна няма научни издания, които да класифицират и систематизират възможностите на най-често прилаганите алтернативни методи. Принос с значителна практическа стойност предложени в дисертационния труд тематичен план за свободно избираем курс по Алтернативна/Комплементарна медицина за студенти и за лекари. Безспорно посочените достойнства на дисертационния труд са важни за ежедневната практиката на ОПЛ.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представените публикации отразяват най-важните резултати на дисертационния труд. Д-р Йорданка Стайкова-Пировска е приложила доказателствен материал за 3 научни статии, 6 участия в конгреси и научни конференции и едно участие в научен проект. Във всички публикации тя е първи автор. Докладите, изнесени на международни научни конференции у нас са 5 и един е представен на международни научна конференция в Ромъния.

9. Лично участие на докторанта

Считам, че дисертационният труд е лично дело на докторантката. Получените резултати, обсъждания и формулираните приноси са лична заслуга.

10. Автореферат

Авторефератът към дисертационния труд е изчерпателен, отлично онагледен и напълно достатъчен като обем от 66 страници за да представи същността на работата. Той е изготвен според изискванията на Правилника за дейността на ТУ Ст.Загора.

11. Критични забележки и препоръки

Критичните ми бележки и препоръки към дисертантката са свързани с необходимостта от по-висока публикационна активност в научни списания с международен престиж и висок въздействащ фактор. Недостатъчно е представянето на докторантката на международни научни форуми извън нашата страна. Това би допринесло за популяризиране на нейните научни постижения, респ. до висок процент цитирания, които за сега липсват. Една от препоръките ми е свързана с обогатяване на литературната справка с повече български автори, провели социологически проучвания за нагласи, разбирания и практикуване на нетрадиционни методи на лечение. Добре би било в обзора да се поясни, че у нас и в много други страни има две течения и практики по отношение на хомеопатията – класическа и клинична хомеопатия. Академичните среди в медицинските университети у нас разрешават да се преподава на студенти, лекари, дентални медици и фармацевти клинична хомеопатия, а не класическата. Последната отрича съвременната медицина и подлага на риск пациентите като забавя тяхната своевременна диагностика и лечение. В текста на дисертационния труд има много правописни и технически грешки, особено в част „IX. Библиография“. На стр.111 е допусната техническа грешка като е отбелязано „фиг. 551“ вместо „фиг. 55“ и др. Посочените критични бележки и препоръки не могат да омаловажат достойнствата и приносите на дисертационния труд.

12. Лични впечатления

Не познавам д-р Йорданка Стайкова-Пировска, въпреки това представените материали по защитата – автобиография, дисертационен труд, автореферат и публикации ми дават достатъчно основание за да изградя представа за нейните достойнства като човек и учен. След завършване на висше образование по медицина и създаването на здраво семейство с две деца тя е посветила значителна част от живота си да надгражда знания и умения в различни области на нетрадиционната медицина, дизайнерството, приложните изкуства, работи и прилага интегративна медицина – качества, които малко лекари у нас притежават днес.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички* изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото прилагане. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на изискванията на Правилника за развитие на академичния състав на ТУ Стара Загора.

Дисертационният труд показва, че д-р Йорданка Стайкова-Пировска притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност „Обща медицина“ като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено в рецензирания по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси. *Предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘Доктор’* на Йорданка Стайкова-Пировска в докторска програма по „Обща медицина“.

24.11.2017 г.

Рецензент:

проф. д-р Людмил Пейчев Пейчев, дм, мзм
Декан на Факултет по фармация при
Медицински университет Пловдив